

Artykuł 10

Prawo do ochrony i pomocy rodzinie

Pytanie 1

309. Sprawozdanie z wykonywania Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych za okres 01.1995 – 10.2003 rozpatrzone zostało w październiku 2004 roku. W 2004 roku złożony został raport z wykonywania Konwencji o likwidacji wszystkich form dyskryminacji kobiet. Sprawozdanie z wykonywania Konwencji Praw Dziecka zostało rozpatrzone w 2002 roku.

310. Polska złożyła sprawozdanie z wykonywania Konwencji nr 103 MOP w 2002 roku, zaś Konwencji nr 138 i 182 MOP w 2004 i 2005 roku.

Pytanie 2

Definicja rodziny w ustawodawstwie krajowym

311. W okresie objętym sprawozdaniem nie nastąpiły zmiany w stosunku do tego, co przedstawiono w poprzednim sprawozdaniu.

Pytanie 3

Wiek, osiągnięcie którego oznacza pełnoletność

312. W okresie objętym sprawozdaniem nie nastąpiły zmiany w stosunku do tego, co przedstawiono w poprzednim sprawozdaniu.

Pytanie 4

a/ Zawarcie małżeństwa i założenie rodziny na podstawie swobodnie wyrażonej woli.

313. Nowelizacją z 24 lipca 1998 roku ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy ustalono równy dla kobiet i mężczyzn wiek uprawniający do zawarcia małżeństwa (18 lat). Z ważnych powodów sąd może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła lat szesnaście, gdy z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem rodziny.

314. Zawarcie małżeństwa w formie małżeństwa konkordatowego jest możliwe, jeżeli ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa regulująca stosunki między państwem a kościołem/związkiem wyznaniowym przewiduje, że zawarcie związku małżeńskiego zgodnie z prawem wewnętrznym kościoła/związku wyznaniowego pociągnie za sobą takie same skutki jak zawarcie małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła lub innego związku wyznaniowego, w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu i następnie kierownik urzędu stanu cywilnego sporządzi akt małżeństwa, na podstawie sporządzonego przez duchownego zaświadczenia stwierdzającego, że oświadczenia małżeńskie zostały złożone w jego obecności przy zawarciu związku podlegającego prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego.

b/ Ułatwianie zakładania rodziny, jej utrzymania i ochrona

Opieka zdrowotna nad matką i dzieckiem

315. Konstytucja (art. 68) zobowiązuje władze publiczne do zapewnienia wszystkim obywatelom, bez względu na ich sytuację materialną, równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Władze publiczne są zobowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom i kobietom ciężarnym. Warunki i zakres udzielania świadczeń opieki zdrowotnej reguluje obecnie ustawa 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Ustawa określa zadania władz publicznych w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej: tworzenie warunków funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, analiza potrzeb zdrowotnych oraz czynników powodujących ich zmiany, promocja zdrowia i profilaktyka. Świadczenia, na zasadach i w zakresie określonych dla ubezpieczonych, przysługują osobom, które nie ukończyły 18 roku życia, kobietom w ciąży, w trakcie porodu i połogu.

316. Ustawa wskazuje świadczenia na rzecz zachowania zdrowia, zapobiegania chorobom i wczesnego wykrywania chorób. Obejmują one:

- propagowanie zachowań prozdrowotnych, w szczególności poprzez zachęcanie do indywidualnej odpowiedzialności za własne zdrowie,
- wczesną, wielospecjalistyczną i kompleksową opiekę nad dzieckiem zagrożonym niepełnosprawnością lub niepełnosprawnym,
- profilaktyczne badania lekarskie w celu wczesnego rozpoznania chorób, ze szczególnym uwzględnieniem chorób układu krążenia oraz chorób nowotworowych,
- promocję zdrowia i profilaktykę, w tym profilaktykę stomatologiczną obejmującą dzieci i młodzież do ukończenia 19 roku życia,
- prowadzenie badań profilaktycznych obejmujących kobiety w ciąży, w tym badań prenatalnych zalecanych w grupach ryzyka i u kobiet powyżej 40 roku życia oraz profilaktyki stomatologicznej,
- profilaktyczną opiekę zdrowotną nad dziećmi i młodzieżą w środowisku nauczania i wychowania,
- wykonywanie szczepień ochronnych,
- wykonywanie badań z zakresu medycyny sportowej, obejmujących dzieci i młodzież do ukończenia 21 roku życia uprawiających sport amatorski.

317. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 21 grudnia 2004 roku w sprawie zakresu świadczeń opieki zdrowotnej, w tym badań przesiewowych oraz okresów, w których te badania są przeprowadzane, określa zakres i terminy realizacji świadczeń profilaktycznych wykonywanych u kobiet w okresie ciąży oraz w grupie dzieci do 6 roku życia. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 22 grudnia 2004 roku w sprawie zakresu i organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą określa zasady opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą objętymi obowiązkiem szkolnym i obowiązkiem nauki. W rozporządzeniu tym promocja zdrowia oraz edukacja zdrowotna zostały wymienione jako istotne elementy opieki zdrowotnej nad uczniami. Opiekę tę sprawują: lekarz podstawowej opieki zdrowotnej oraz pielęgniarka albo higienistka szkolna. Opiekę nad uczniami w siedzibie szkoły sprawuje pielęgniarka lub higienistka szkolna, bierze ona także udział w planowaniu, realizacji i ocenie szkolnego programu edukacji zdrowotnej oraz w podejmowaniu innych działań w zakresie promocji zdrowia.

318. Dzieci i młodzież do ukończenia 18 roku życia oraz kobiety w ciąży i w okresie połogu mają prawo do dodatkowych świadczeń zdrowotnych lekarza dentystry oraz materiałów stomatologicznych stosowanych przy udzielaniu tych świadczeń.

319. Istotnym elementem opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą jest zapobieganie chorobom zakaźnym, kwestie te reguluje rozporządzenie Ministra Zdrowia z 19 grudnia 2002 roku w

sprawie wykazu obowiązkowych szczepień ochronnych oraz zasad przeprowadzania i dokumentacji szczepień.

Zasiłki z pomocy społecznej

320. Ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku przewiduje następujące świadczenia pieniężne:

- Zasiłek stały dla osób całkowicie niezdolnych do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, stanowiący uzupełnienie dochodu do kryterium ustawowego. W przypadku osób samotnych wypłacany jest on wysokości różnicy między dochodem a kwotą 461 zł, nie może być niższy niż 50 zł. W przypadku osób żyjących w rodzinach wypłacany jest w wysokości różnicy między dochodem na osobę w rodzinie a kwotą 316 zł, nie może być niższy niż 50 złotych.
- Zasiłek okresowy dla osób i rodzin bez dochodów lub o dochodach niższych niż ustawowe kryterium, lub zasobach nie wystarczających na zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych, w przypadku długotrwałej choroby, niepełnosprawności, braku możliwości zatrudnienia, utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. Świadczenie stanowi różnicę między dochodem a kryterium uprawniającym do świadczeń z pomocy społecznej, a minimalna gwarantowana kwota świadczenia:
 - dla osób samotnych nie może być niższa niż 30% różnicy między poziomem interwencji socjalnej a dochodem,
 - dla rodziny nie może być niższa niż 20% różnicy między poziomem interwencji socjalnej a dochodem na osobę.

Okres, na jaki przyznawane jest świadczenie oraz ewentualne podwyższenie jego wysokości zależy od decyzji gminy. Gmina może podwyższyć również kryterium dochodowe uprawniające do pomocy pieniężnej.

W przypadku osób, które zdolne są do wykonywania pracy, udzielenie świadczenia związane jest z zawarciem kontraktu socjalnego, określającego prawa i obowiązki stron prowadzące do wyjścia osoby/rodziny z kręgu świadczeniobiorców pomocy społecznej. Kontrakty zawierane są również z osobami, które powinny podjąć inne działania niezbędne do poprawy ich sytuacji życiowej.

- Zasiłek celowy i specjalny celowy: świadczenie jednorazowe dla osób i rodzin celem zaspokojenia konkretnej potrzeby bytowej. Kryterium uprawniające do zasiłku celowego jest takie samo jak w przypadku zasiłku stałego i okresowego.

Pomoc środowiskowa

321. Środowiskowa pomoc społeczna obejmuje:

- pomoc prawną w dochodzeniu praw alimentacyjnych i majątkowych w sądzie,
- pomoc materialną dla kobiet w ciąży i wychowujących dzieci,
- pomoc w organizowaniu się w grupy samopomocowe osób wychowujących dzieci niepełnosprawne,
- pomoc kobietom bezrobotnym poprzez zatrudnianie ich do świadczenia usług opiekuńczych,
- organizowanie kursów wychowania dzieci, zwalczania narkomanii i alkoholizmu,
- pracę na rzecz rodzin niezaradnych życiowo, patologicznych,
- wspomaganie rodzin w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, poprzez organizowanie świetlic terapeutycznych, gdzie dzieci uzyskują opiekę, pomoc w nauce, gorący posiłek lub szklankę mleka,
- organizowanie wyjazdów na kolonie, obozy i zimowiska,
- zbiórkę odzieży, mebli i innego sprzętu,

- organizowanie całodziennych ośrodków adaptacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

322. Inne formy pomocy środowiskowej:

- tworzenie grup alternatywnych wobec młodzieżowych grup kontrkulturowych,
- praca uliczna z dziećmi i młodzieżą (pedagodzy ulicy),
- organizowanie świetlic terapeutycznych i klubów środowiskowych, proponujących formy spędzania czasu po szkole, podpowiadających rodzicom, jak postępować z dziećmi, jak zaspokoić ich potrzeby,
- organizowanie ognisk wychowawczych zapewniających wszechstronną pomoc dzieciom, współpracujących z rodzicami dziecka,
- organizowanie ośrodków interwencji kryzysowej, z takimi usługami jak telefon zaufania, zespół interwencji kryzysowej, hotelik,
- prowadzenie ośrodków wsparcia dzieci i młodzieży z uzależnieniami,
- aktywizacja zawodowa młodzieży.

323. Tworzenie systemu profilaktyki dla rodzin, które mają problemy w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, jest zadaniem samorządu gminnego i powiatowego. Działania mają zapobiegać umieszczeniu dzieci poza rodziną. Zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców oraz dzieciom niedostosowanym społecznie należy do obowiązków pomocy społecznej na szczeblu powiatu.

324. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie placówek opiekuńczo–wychowawczych z 14 lutego 2005 roku wyznacza standardy, jakie muszą spełniać placówki. Standardy wychowania i opieki określone w rozporządzeniu opracowane zostały zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka.

325. Placówka zobowiązana jest do:

- tworzenia dzieciom warunków rozwoju fizycznego, psychicznego i poznawczego,
- poszanowania podmiotowości dziecka, wysłuchiwanie jego zdania i, w miarę możliwości, uwzględniania jego wniosków we wszelkich dotyczących go sprawach oraz informowania dziecka o podejmowanych wobec niego działaniach,
- zapewnienia poczucia bezpieczeństwa,
- dbałości o poszanowanie i podtrzymanie związków emocjonalnych dziecka z rodzicami, rodzeństwem i z innymi osobami,
- uczenia nawiązywania więzi uczuciowych oraz związków interpersonalnych,
- uczenia poszanowania tradycji, ciągłości kulturowej,
- uczenia planowania i organizowania codziennych zajęć,
- kształtowania u dzieci zachowań prozdrowotnych,
- przygotowywania dzieci do odpowiedzialności za postępowanie oraz uczenia samodzielności,
- wyrównywania deficytów rozwojowych dzieci,
- uzgadniania istotnych decyzji dotyczących dziecka z jego rodzicami lub opiekunami.

326. Rozporządzenie wyróżnia wśród placówek opiekuńczo-wychowawczych placówki wsparcia dziennego, interwencyjne, rodzinne i socjalizacyjne, jak też placówki wielofunkcyjne. Wszystkie placówki mogą organizować działalność w formie dziennej, całodobowej, turnusowej. Placówki mogą łączyć różne formy i zakresy opieki. Przewiduje się możliwość tworzenia i rozwijania nowych form opieki, szczególnie środowiskowej. Wypracowanie organizacji i wewnętrznej struktury placówek pozostawione jest organom prowadzącym, które winny kształtować je zgodnie z lokalnymi potrzebami.

327. Umieszczenie dziecka w placówce stanowi etap oddziaływania na rodzinę, celem przywrócenia jej należytego funkcjonowania. Dziecko umieszczone poza rodziną ma być możliwie prędko przywrócone rodzinie. Służy temu szereg szczegółowych rozwiązań, w tym obowiązek utrzymywania kontaktu z rodziną dziecka, tworzenie indywidualnych programów pracy z dzieckiem i prowadzenie karty pobytu dziecka.

328. Dane statystyczne dotyczące placówek opiekuńczo-wychowawczych – załącznik, pozycje 37-38.

Rodziny zastępcze

329. Działanie rodzin zastępczych reguluje ustawa o pomocy społecznej oraz rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z 18 października 2004 roku w sprawie rodzin zastępczych.

330. Rodziny zastępcze dzielą się na:

- spokrewnione z dzieckiem,
- nie spokrewnione z dzieckiem,
- zawodowe nie spokrewnione z dzieckiem:
 - wielodzietne,
 - specjalistyczne,
 - o charakterze pogotowia rodzinnego.

331. Rodziny zastępcze otrzymują pomoc na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka. Ponadto, wszystkim rodzinom zastępczym przysługuje pomoc w formie jednorazowego świadczenia dla rodzin zastępczych na pokrycie wydatków związanych z potrzebami dziecka przyjętego do rodziny oraz jednorazowe lub okresowe świadczenie z powodu zdarzenia losowego. Zawodowe rodziny zastępcze otrzymują także wynagrodzenie za świadczoną opiekę i wychowanie. Rodziny zastępcze mogą uzyskać wsparcie w ramach specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, a także terapii rodzinnej.

332. Dane dotyczące rodzin zastępczych – załącznik, pozycja 39.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne

333. Praca z rodziną i pomoc psychologiczno-pedagogiczna polega na wspieraniu rodziców w rozwiązywaniu problemów rozwoju dzieci i młodzieży, najczęściej z powodu trudności w nauce szkolnej.

334. Poradnie współpracują z ośrodkami pomocy społecznej, poradniami zdrowia psychicznego, poradniami przeciwalkoholowymi, policją i sądami, świetlicami środowiskowymi i terapeutycznymi, placówkami opiekuńczo - wychowawczymi, poradniami dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym oraz ośrodkami terapii dzieci i młodzieży. W poradniach działają punkty konsultacyjne i telefony zaufania.

335. Dane dotyczące poradni psychologiczno-pedagogicznych – załącznik, pozycja 40.

Świadczenia rodzinne

336. Informacje na temat świadczeń pieniężnych – patrz odpowiedź na pytanie 3 do art. 9.

Informacje dodatkowe

337. Okres pobierania dodatku z tytułu opieki nad dzieckiem w czasie korzystania z urlopu wychowawczego jest wydłużony z 24 lub 36 miesięcy do 72 miesięcy kalendarzowych, jeżeli matka lub ojciec sprawuje opiekę nad dzieckiem legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności.

338. W systemie świadczeń rodzinnych, który wszedł w życie 1 maja 2004 roku, istnieje szereg rozwiązań mających na celu ochronę dzieci i młodzieży niepełnosprawnych.

339. Dla rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym ustalono łagodniejsze kryterium dochodowe przy ubieganiu się o zasiłek rodzinny. Zasiłek rodzinny przysługuje jeżeli dochód rodziny w

przeliczeniu na osobę nie przekracza 583 zł (w przypadku pozostałych rodzin - 504 zł). Na dziecko kontynuujące naukę w szkole lub szkole wyższej zasiłek rodzinny wypłacany jest do 24 roku życia.

340. Dodatek do zasiłku rodzinnego ma na celu wsparcie kształcenia i rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej:

- do ukończenia przez dziecko 16 roku życia, jeżeli legitymuje się ono orzeczeniem o niepełnosprawności,
- do ukończenia przez dziecko 24 roku życia, jeżeli legitymuje się ono orzeczeniem o umiarkowanym lub o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Dodatek przysługuje co miesiąc, w kwocie 50 zł na dziecko do ukończenia przez nie 5 roku życia oraz 70 zł na dziecko w wieku powyżej 5 lat, do ukończenia 24 roku życia.

341. Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością opieki nad dzieckiem przysługuje matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, lub opiekunowi prawnemu dziecka, jeżeli nie podejmuje lub rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad dzieckiem legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności lub o znacznym stopniu niepełnosprawności. Świadczenie przysługuje w wysokości 420 zł miesięcznie.

342. Dane dotyczące świadczeń rodzinnych i świadczeniobiorców – załącznik, pozycje 41-45.

Alimenty

343. Najistotniejszą zmianą w zakresie świadczeń alimentacyjnych było zlikwidowanie 1 maja 2004 roku Funduszu Alimentacyjnego.

344. Fundusz Alimentacyjny wprowadzony został 30 lat temu z założeniem, że wydatki budżetu państwa na świadczenia alimentacyjne będą zwracane. Tymczasem od początku lat dziewięćdziesiątych świadczenia alimentacyjne rozwijały się dynamicznie, nawet wprowadzenie w 1999 roku kryterium dochodowego nie zahamowało tego procesu: w 1990 roku liczba świadczeniobiorców wynosiła 115,7 tysięcy, w ciągu dziesięciu lat zwiększyła się ponad czterokrotnie. Jednocześnie malała ściągalność długów od osób zobowiązanych do alimentacji, rosły natomiast koszty obsługi Funduszu, wynikające także z konieczności prowadzenia przez ZUS czynności związanych z egzekucją należności.

345. Świadczenia z Funduszu przyznawane były na okres roczny i przysługiwały osobie, której zostały zasądzone alimenty, a ich egzekucja okazała się bezskuteczna całkowicie lub częściowo. Świadczenia przysługiwały dzieciom do ukończenia 18 roku życia, pełnoletnim osobom niepełnosprawnym w stopniu znacznym lub umiarkowanym, o ile uczyły się w szkole (z wyjątkiem szkoły wyższej), a także osobom w wieku powyżej 50 lat. Uprawnienie do świadczeń z funduszu alimentacyjnego uzależnione było od spełnienia kryterium dochodowego. Kryterium to określono na poziomie 60% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego roku kalendarzowego, ogłaszanego dla celów emerytalnych. Od 1 czerwca 2002 roku do 30 kwietnia 2004 roku wysokość kryterium była zamrożona na poziomie z 2001 roku i wynosiła 612 zł.

346. Świadczenie z Funduszu Alimentacyjnego wypłacane było w wysokości zasądzonych alimentów, przy czym górną granicą było 30% przeciętnego wynagrodzenia ogłaszanego przez Prezesa GUS do celów emerytalnych za rok kalendarzowy poprzedzający okres, na który przyznawane było świadczenie. W ostatnim okresie funkcjonowania Funduszu Alimentacyjnego kwota ta wynosiła 618,60 zł. Przeciętnie miesięcznie w 2001 roku uprawnionych do świadczenia alimentacyjnego było 468,2 tysiąca osób. Wydatki Funduszu w 2001 roku wyniosły 1.221 mln zł.

347. Największe zastrzeżenia budziła skala środków przeznaczonych na Fundusz Alimentacyjny, przy jednoczesnym niedostatku środków na zasiłki rodzinne i świadczenia związane z opieką,

wychowaniem i edukacją dzieci, w tym dzieci niepełnosprawnych. Jednocześnie trudno było pogodzić się z oczywistym paradoksem tego rozwiązania: niepłacenie alimentów stawiało rodzinę w sytuacji uprzywilejowanej w stosunku do rodziny, także niepełnej, która otrzymywała zasądzone alimenty, nawet jeśli mimo to jej dochód był niższy. Taka sytuacja stanowiła pole do nadużyć, zachęcała bowiem do celowego uchylania się od płacenia alimentów, mimo że potencjalne możliwości zobowiązanego oceniane były przez sąd jako wysokie.

348. Fundusz Alimentacyjny nie spełnił zadań, do których został powołany. Miał być instytucją kredytującą osoby zobowiązane do alimentacji, które okresowo nie mogły wywiązywać się ze swoich obowiązków. Z upływem czasu Fundusz stracił charakter instytucji kredytującej, jego świadczenia nabrały charakteru czysto socjalnego. Zadłużenie zobowiązanych wobec Funduszu wyniosło na dzień jego likwidacji 7,7 mld zł.

349. 1 maja 2004 roku weszła w życie ustawa z 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych. W katalogu świadczeń rodzinnych umieszczony został dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka, który zastąpił wypłacane do 30 kwietnia 2004 roku świadczenie z Funduszu Alimentacyjnego. Dodatek przysługiwał na wszystkie dzieci w rodzinach niepełnych, spełniających kryterium dochodowe, bez związku z zasądzeniem i nieegzekwowalnością alimentów.

350. Ustawa z 22 kwietnia 2005 roku o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej:

- usprawniła system egzekucji alimentów od zobowiązanych, również w przypadku gdy egzekucja prowadzona przez komornika jest bezskuteczna,
- usprawniła system egzekucji należności zlikwidowanego Funduszu Alimentacyjnego,
- zreformowała system świadczeń rodzinnych w celu zniwelowania zbytniego uprzywilejowania rodzin niepełnych w stosunku do rodzin wielodzietnych.

351. Ustawa wprowadziła nowe świadczenie w postaci zaliczki alimentacyjnej. Zaliczka wypłacana jest dziecku wychowywanemu w rodzinie niepełnej, w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych, a także dzieciom wychowywanym przez osoby pozostające w związkach małżeńskich, w sytuacji gdy toczy się postępowanie o rozwód lub separację. Zaliczka przysługuje do ukończenia 18 roku życia lub do ukończenia 24 roku życia jeżeli dziecko uczy się w szkole lub szkole wyższej. Dochód na osobę w rodzinie nie może przekroczyć 583 zł netto. Bezskuteczność egzekucji ma miejsce, gdy nie wyegzekwowano pełnej kwoty należności z tytułu świadczeń alimentacyjnych za okres trzech ostatnich miesięcy.

352. Zaliczka przysługuje do wysokości świadczenia alimentacyjnego, nie więcej jednak niż:

- w przypadku gdy w rodzinie jest jedna lub dwie osoby uprawnione do zaliczki - 170,00 zł dla osoby uprawnionej albo 250,00 zł, jeżeli osoba ta legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- w przypadku gdy w rodzinie są trzy osoby lub więcej, uprawnione do zaliczki - 120,00 zł dla osoby uprawnionej albo 170,00 zł, jeżeli osoba ta legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

353. W przypadku, gdy dochód rodziny nie przekracza 50 % kwoty kryterium (291,50 zł), kwotę zaliczki zwiększa się do:

- w przypadku gdy w rodzinie jest jedna lub dwie osoby uprawnione do zaliczki - 300,00 zł dla osoby uprawnionej albo 380,00 zł, jeżeli osoba ta legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- w przypadku gdy w rodzinie są trzy osoby lub więcej, uprawnione do zaliczki - 250,00 zł dla osoby uprawnionej albo 300,00 zł, jeżeli osoba ta legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

354. Dane dotyczące świadczeń alimentacyjnych – załącznik, pozycje 46-47.

Transport ulgowy

355. Ustawa z 20 czerwca 1992 roku o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego przyznaje uprawnienia w różnym zakresie. Ustawa dotyczy uprawnień do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego w klasie 2. Przepisów ustawy nie stosuje się do komunikacji miejskiej.

356. Ulgi prorodzinne:

- ulga 100% dla dziecka w wieku do 4 lat przy przejazdach na podstawie biletów jednorazowych koleją oraz autobusami komunikacji zwykłej i przyspieszonej, jeżeli dziecko nie korzysta z oddzielnego miejsca do siedzenia,
- ulga 95% dla:
 - pełnoletniego opiekuna towarzyszącego w podróży osobie niezdolnej do samodzielnej egzystencji (osoba niezdolna do samodzielnej egzystencji - osoba całkowicie niezdolna do pracy oraz niezdolna do samodzielnej egzystencji w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z FUS, albo posiadająca znaczny stopień niepełnosprawności, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, bądź inwalidów I grupy, jeżeli orzeczenie o zaliczeniu do I grupy inwalidzkiej nie utraciło mocy) przy przejazdach koleją oraz autobusami, na podstawie biletów jednorazowych,
 - przewodnika (osoby, która ukończyła 13 lat, albo psa-przewodnika) towarzyszącego w podróży osobie niewidomej przy przejazdach koleją oraz autobusami, na podstawie biletów jednorazowych,
- ulga 78% dla:
 - dziecka w wieku do 4 lat przy przejazdach autobusami komunikacji zwykłej i przyspieszonej, na podstawie biletów jednorazowych, jeżeli dziecko korzysta z oddzielnego miejsca do siedzenia,
 - dzieci i młodzieży dotkniętych inwalidztwem lub niepełnosprawnych do ukończenia 24 roku życia, w tym studentów niepełnosprawnych do ukończenia 26 roku życia przy przejazdach koleją oraz autobusami z miejsca zamieszkania lub miejsca pobytu do przedszkola, szkoły, szkoły wyższej, placówki opiekuńczo-wychowawczej, placówki oświatowo-wychowawczej, specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, specjalnego ośrodka wychowawczego, ośrodka umożliwiającego dzieciom i młodzieży spełnianie obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, ośrodka rehabilitacyjno-wychowawczego, domu pomocy społecznej, ośrodka wsparcia, zakładu opieki zdrowotnej, poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, a także na turnus rehabilitacyjny i z powrotem, na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych,
 - jednego z rodziców lub opiekuna dzieci i młodzieży dotkniętych inwalidztwem lub niepełnosprawnych przy przejazdach koleją oraz autobusami, wyłącznie w tych relacjach, na podstawie biletów jednorazowych,
- ulga 49% dla:
 - osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji, w tym niewidomych przy przejazdach koleją w pociągach osobowych oraz autobusami komunikacji zwykłej, na podstawie biletów jednorazowych,
 - dzieci i młodzieży w okresie od rozpoczęcia odbywania obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego do ukończenia gimnazjum, szkoły ponadpodstawowej lub ponadgimnazjalnej – publicznej lub niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej, nie

- dłużej niż do ukończenia 24 roku życia przy przejazdach koleją w pociągach osobowych i pociągach pospiesznych, na podstawie imiennych biletów miesięcznych oraz autobusami komunikacji zwykłej i przyspieszonej, na podstawie imiennych biletów miesięcznych szkolnych,
- studentów do ukończenia 26 roku życia – w zakresie jak dla uczniów,
- ulga 37% dla:
 - dziecka w wieku powyżej 4 lat do rozpoczęcia odbywania obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego przy przejazdach koleją w pociągach osobowych, pospiesznych i ekspresowych (z wyjątkiem IC i EC) oraz autobusami komunikacji zwykłej i przyspieszonej, na podstawie biletów jednorazowych,
 - osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji przy przejazdach w pociągach innych niż osobowe oraz autobusami komunikacji przyspieszonej i pospiesznej, na podstawie biletów jednorazowych,
 - niewidomych nie będących osobami niezdolnymi do samodzielnej egzystencji przy przejazdach koleją oraz autobusami, na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych,
 - dzieci i młodzieży w okresie od rozpoczęcia odbywania obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego do ukończenia gimnazjum, szkoły ponadpodstawowej lub ponadgimnazjalnej - publicznej lub niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej, do ukończenia 24 roku życia przy przejazdach koleją w pociągach osobowych, pospiesznych i ekspresowych (z wyjątkiem IC i EC), na podstawie biletów jednorazowych,
 - studentów do ukończenia 26 roku życia - w zakresie analogicznym jak dla uczniów,
- do dwóch przejazdów w ciągu roku koleją w pociągach osobowych, pospiesznych i ekspresowych (z wyjątkiem IC i EC) z ulgą 37%, na podstawie biletów jednorazowych, uprawnieni są emeryci i renciści.

Ulgi podatkowe dla osób niepełnosprawnych

357. W przypadku osób niepełnosprawnych wolne od podatku dochodowego są, na podstawie art. 21 ust. 1 pkt 27 ustawy z 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych otrzymane zgodnie z odrębnymi przepisami świadczenia na rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą osób niepełnosprawnych ze środków PFRON oraz z zakładowych funduszy rehabilitacji osób niepełnosprawnych.

358. Podatnicy będący osobami niepełnosprawnymi lub mający na utrzymaniu osoby niepełnosprawne mogą odliczyć od dochodu wydatki na cele rehabilitacyjne oraz wydatki związane z ułatwieniem wykonywania czynności życiowych. W świetle ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, katalog tych wydatków obejmuje wydatki poniesione na:

- 1) adaptację i wyposażenie mieszkań oraz budynków mieszkalnych stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
- 2) przystosowanie pojazdów mechanicznych do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
- 3) zakup i naprawę indywidualnego sprzętu, urządzeń i narzędzi technicznych niezbędnych w rehabilitacji oraz ułatwiających wykonywanie czynności życiowych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, z wyjątkiem sprzętu gospodarstwa domowego,
- 4) zakup wydawnictw i materiałów (pomocy) szkoleniowych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
- 5) odpłatność za pobyt na turnusie rehabilitacyjnym,
- 6) odpłatność za pobyt na leczeniu w zakładzie lecznictwa uzdrowiskowego, za pobyt w zakładzie rehabilitacji leczniczej, zakładach opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych oraz odpłatność za zabiegi rehabilitacyjne,

- 7) opłacenie przewodników osób niewidomych I lub II grupy inwalidztwa oraz osób z niepełnosprawnością narządu ruchu zaliczonych do I grupy inwalidztwa, w kwocie nie przekraczającej w roku podatkowym 2.280 zł,
- 8) utrzymanie przez osoby niewidome, o których mowa w pkt. 7, psa przewodnika – w wysokości nie przekraczającej w roku podatkowym kwoty określonej w pkt. 7,
- 9) opiekę pielęgniarską w domu nad osobą niepełnosprawną w okresie przewlekłej choroby uniemożliwiającej poruszanie się oraz usługi opiekuńcze świadczone dla osób niepełnosprawnych zaliczonych do I grupy inwalidztwa,
- 10) opłacenie tłumacza języka migowego,
- 11) kolonie i obozy dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz dzieci osób niepełnosprawnych, które nie ukończyły 25 roku życia,
- 12) leki - w wysokości stanowiącej różnicę pomiędzy faktycznie poniesionymi wydatkami w danym miesiącu a kwotą 100 zł, jeśli lekarz specjalista stwierdzi, że osoba niepełnosprawna powinna stosować określone leki (stałe lub czasowo),
- 13) odpłatny, konieczny przewóz na niezbędne zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne:
 - a) osoby niepełnosprawnej - karetką transportu sanitarnego,
 - b) osoby niepełnosprawnej, zaliczonej do I lub II grupy inwalidztwa, oraz dzieci niepełnosprawnych do lat 16 - również innymi środkami transportu niż wymienione w lit. a),
- 14) używanie samochodu osobowego, stanowiącego własność (współwłasność) osoby niepełnosprawnej zaliczonej do I lub II grupy inwalidztwa lub podatnika mającego na utrzymaniu osobę niepełnosprawną zaliczoną do I lub II grupy inwalidztwa albo dzieci niepełnosprawne, które nie ukończyły 16 roku życia, dla potrzeb związanych z koniecznym przewozem na niezbędne zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne - w wysokości nie przekraczającej w roku podatkowym kwoty 2.280 zł,
- 15) odpłatne przejazdy środkami transportu publicznego związane z pobytem:
 - a) na turnusie rehabilitacyjnym,
 - b) w zakładach, o których mowa w pkt. 6,
 - c) na koloniach i obozach dla dzieci i młodzieży, o których mowa w pkt. 11.

359. Wydatki podlegają odliczeniu od dochodu, jeżeli nie zostały sfinansowane (dofinansowane) ze środków zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych, PFRON lub ze środków NFZ, zakładowego funduszu świadczeń socjalnych albo nie zostały zwrócone podatnikowi w jakiegokolwiek formie. W przypadku, gdy wydatki zostały częściowo sfinansowane (dofinansowane) z tych funduszy (środków), odliczeniu podlega różnica pomiędzy poniesionymi wydatkami a kwotą sfinansowaną (dofinansowaną) z tych funduszy (środków) lub zwróconą w jakiegokolwiek formie.

360. Wydatki na cele rehabilitacyjne mogą także zostać odliczone od przychodu na podstawie ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym pod warunkiem, że nie zostały odliczone od dochodu lub nie zostały zaliczone do kosztów uzyskania przychodów na podstawie przepisów ustawy o podatku dochodowym.

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

361. Przemoc w rodzinie, fizyczna i psychiczna, jest zabroniona przez polskie prawo. W Kodeksie karnym istnieje wyodrębnione przestępstwo znęcania się nad rodziną (Rozdział "Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece"):

„Art. 207. § 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad

małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.”

362. Za znęcanie uznaje się każde postępowanie z zamiarem pokrzywdzenia fizycznego lub moralnego osoby pozostającej w stosunku zależności od sprawcy lub bezradnej. Postępowanie może być aktywne (zadawanie ran, bicie), jak i pasywne (zaniedbanie, odmowa pożywienia). Fakt, że przestępstwa polegające na znęcaniu się nad rodziną są ścigane z urzędu pozwala na wszczęcie postępowania bez wniosku ofiary o ściganie: w przypadku uzyskania informacji, nasuwających nawet tylko przypuszczenie, że popełniono przestępstwo policja może przeprowadzić postępowanie sprawdzające.

363. Dane dotyczące postępowań wszczętych, zakończonych i przestępstw stwierdzonych (znęcanie się) – załącznik, pozycje 48-49.

364. Wzrost liczby interwencji domowych przeprowadzanych przez policję w przypadkach przemocy w rodzinie jest przede wszystkim efektem ogólnopolskich kampanii na rzecz ofiar przemocy, nie zaś samego wzrostu liczby takich przypadków. Rośnie świadomość społeczna oraz liczba zgłaszanych tego typu przestępstw. W efekcie kampanii medialnych, działań edukacyjnych, działań instytucji i organizacji zajmujących się pomocą ofiarom przemocy, społeczeństwo, sąsiedzi, rodzina, a nawet same ofiary zrozumiały, że fizyczne czy psychiczne znęcanie się nad osobą najbliższą nie jest normą czy ich osobistą sprawą, tylko przestępstwem, które należy zgłosić organom ścigania. Ze względu na specyfikę przestępstw znęcania się nad osobą najbliższą ich „ciemna liczba” jest bardzo wysoka, dlatego wzrost liczby ujawnionych przestępstw traktować należy raczej jako zjawisko pozytywne, świadczące nie tyle o wzroście zagrożenia zjawiskiem, co większej świadomości ofiar i świadków przemocy.

365. Dane dotyczące przemocy domowej – załącznik, pozycje 50 – 52.

366. Od 1998 roku policja realizuje procedurę „Niebieskie Karty”. Określa ona sposób postępowania policjantów od momentu uzyskania informacji o akcie przemocy w rodzinie, poprzez podjęcie działań zaradczych (we współpracy z lokalnie działającymi podmiotami innymi niż policja), aż do skierowania dokumentów do prokuratury. W działaniach tych partnerami policji są:

- Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (gminne i miejskie komisje rozwiązywania problemów alkoholowych),
- Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”,
- powiatowe centra pomocy rodzinie,
- sądy rodzinne i nieletnich,
- ośrodki pomocy społecznej,
- punkty konsultacyjno-informacyjne dla ofiar przemocy w rodzinie,
- Fundacja „Dzieci Niczyje”.

367. Każda interwencja domowa podejmowana przez policję wobec przemocy w rodzinie rejestrowana jest w systemie statystycznym „Niebieskie Karty” działającym w oparciu o Krajowy System Informacji Policji. Daje to możliwość prowadzenia analiz i pomaga w diagnozowaniu zjawiska oraz planowaniu działań profilaktycznych.

368. W grudniu 2002 roku procedura „Niebieskie Karty” została zmodyfikowana: „odbiurokratyzowano” system sporządzania policyjnej dokumentacji wewnętrznej. Trwają prace nad przygotowaniem procedury „Niebieskiej Karty” dla placówek leczenia odwykowego i gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

W każdej komendzie wojewódzkiej Policji powołany został koordynator procedury „Niebieskie Karty”.

369. Policja jest również głównym realizatorem wielu przedsięwzięć:

- angażuje się w działania zespołów interdyscyplinarnych powołanych do rozwiązywania konkretnych spraw. Podczas spotkań członkowie zespołów omawiają przypadki przemocy w rodzinie, zaniedbań wychowawczych, innych problemów występujących w rodzinach oraz poszukują skutecznych rozwiązań tych spraw. W skład zespołów wchodzi pracownicy socjalni, psychologowie, kuratorzy, sędziowie, prokuratorzy, prawnicy i policjanci,
- włącza się w budowanie lokalnych systemów wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Na terenie powiatów powstają punkty konsultacyjne dla ofiar przemocy, w których oprócz specjalistów od terapii, prawa i pomocy socjalnej, dyżury pełnią również funkcjonariusze Policji,
- podejmuje działania prewencyjno - pomocowe zwiększające skuteczność interwencji, polegające na udziale psychologa podczas podejmowanych przez policjantów interwencji domowych,
- współdziała w ramach zespołów do spraw przemocy w rodzinie i dziecka krzywdzonego. W zespołach można uzyskać bezpłatną pomoc od dyżurujących tam specjalistów z zakresu psychologii, psychoterapii, pedagogiki, terapii uzależnień, mediacji, prawa oraz prewencji kryminalnej,
- przeprowadza wizyty w rodzinach dotkniętych przemocą, wraz z pracownikami pomocy społecznej lub gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,
- współpracuje z kuratorami sądowymi, pedagogami, władzami samorządowymi, pomocą społeczną i innymi podmiotami, w celu wypracowywania lokalnych strategii przeciwdziałania przemocy w rodzinie, organizuje konferencje i szkolenia na temat zapobiegania przemocy oraz prowadzi działalność informacyjną podczas festynów i innych uroczystości,
- podejmuje współpracę z innymi podmiotami w celu organizowania kampanii medialnych i innych akcji edukacyjnych lub informacyjnych,
- w punktach recepcyjnych umieszcza ulotki i informatory zawierające adresy i numery telefonów lokalnych instytucji pomocowych. Informacje dotyczące możliwości pomocy dla ofiar przemocy w rodzinie rozpowszechniane są również w lokalnych mediach,
- z okazji Międzynarodowego Dnia Ofiar (22 lutego) organizuje punkty konsultacyjne dla ofiar przestępstw, w tym ofiar przemocy domowej,
- szkoli w zakresie problematyki przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskie Karty” służby patrolowe, dzielnicowe oraz dyżurnych (realizacja przez koordynatora wojewódzkiego do spraw realizacji procedury „Niebieskie Karty”, przy współpracy specjalistów),
- tworzy kolejne „Niebieskie Pokoje” przeznaczone do przesłuchań dzieci i ofiar w różnym wieku. W ciągu ostatnich lat powstało ponad 200 „Niebieskich Pokoi”, funkcjonuje też kilkadziesiąt pokoi wyciszeń, przystosowanych do przeprowadzania czynności z ofiarami różnorodnych przestępstw,
- przygotowuje lokalne informatory o placówkach, ośrodkach i instytucjach świadczących różnorodną pomoc ofiarom przestępstw, na bazie informatora przygotowanego przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

370. Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie umożliwia inicjowanie i wspieranie działań podnoszących świadomość społeczną o przyczynach i skutkach przemocy w rodzinie. Celem tej ustawy jest:

- systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie,
- zwiększenie wrażliwości społecznej wobec zjawiska przemocy,
- podnoszenie kwalifikacji służb zajmujących się tą problematyką,
- udzielanie profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie,
- oddziaływanie na jej sprawców.

Zgodnie z ustawą pomocą i profesjonalnym wsparciem mają zostać objęte ofiary przemocy: współmałżonkowie, dzieci, osoby starsze, osoby niepełnosprawne.

371. Ustawa zmieniła także k.k. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 72 k.k. sąd, zawieszając wykonanie kary może zobowiązać skazanego do poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo oddziaływaniom terapeutycznym lub uczestnictwu w programach korekcyjno-edukacyjnych. Sąd może zobowiązać skazanego do powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami lub/i opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Sąd może orzec takie środki również w wypadku warunkowego umorzenia postępowania. Jeżeli zachodzą przesłanki zastosowania tymczasowego aresztowania wobec sprawcy przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy lub groźby karalnej wobec członka rodziny sąd, zamiast tymczasowego aresztowania może zastosować dozór Policji, ale jedynie pod warunkiem, że podejrzany/oskarżony opuści lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym w wyznaczonym terminie i określi miejsce pobytu. W razie opuszczenia lokalu jedno z ograniczeń swobody podejrzanego niezbędnych do wykonywania dozoru może polegać także na powstrzymywaniu się od kontaktu z pokrzywdzonym w określony sposób.

372. Rada Ministrów uchwaliła 25 września 2006 roku Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Dzięki realizacji Programu nastąpić powinny:

- zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie
- zmiana postaw społeczeństwa wobec przemocy,
- wzrost liczby osób profesjonalnie pomagających ofiarom i sprawcom przemocy w rodzinach,
- wzrost liczby placówek udzielających pomocy,
- spadek liczby rodzin, w których interwencje policji i innych służb zajmujących się przemocą podejmowane są wielokrotnie.

373. W Programie wyznacza się pięć priorytetów działania:

- systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie,
- podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej,
- szkolenie służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
- ochrona i pomoc osobom ofiarom - działalność specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy,
- oddziaływanie na osoby stosujące przemoc poprzez programy korekcyjno - edukacyjne.

374. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie szczególnie naciska kładzie na:

- wprowadzenie do programów kształcenia zawodowego osób zajmujących się przemocą w rodzinie treści dotyczących przyczyn i skutków przemocy w rodzinie,
- opracowanie programów edukacyjnych i wspierających, dotyczących zapobiegania przemocy wobec dziecka, partnera, osoby starszej oraz osoby niepełnosprawnej,
- opracowanie procedur ochrony prawnej i wsparcia psychicznego dla świadków przemocy w rodzinie,

- przygotowanie pakietów szkoleniowych w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie i przeszkolenie pracowników różnych instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
- zbieranie informacji na temat rozmiaru zjawiska przemocy w rodzinie,
- badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom,
- przygotowanie pakietów szkoleniowych i przeszkolenie w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie pracowników, którzy zajmują się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.
- opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń, procedur postępowania interwencyjnego, w sytuacjach przemocy w rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem procedur zawartych w „Niebieskiej Karcie”.

375. W ramach Programu przewidziane są działania nakierowane na sprawców przemocy, między innymi:

- izolowanie sprawców od ofiar, w tym nakaz opuszczenia lokalu, nawet w przypadku, gdy jest on głównym lokatorem lub właścicielem mieszkania,
- opracowanie i realizacja programów korekcyjno – edukacyjnych dla sprawców,
- wykonywanie przez sprawców prac społecznie użytecznych.

376. 7 lutego 2006 roku ruszyła ogólnokrajowa kampania społeczna "Dzieciństwo pod ochroną". Jej głównym celem jest poprawa skuteczności działania instytucji państwowych powołanych, by bezpośrednio lub pośrednio służyły ochronie dzieci przed przemocą w rodzinie. W kampanię zaangażowane są różne środowiska i grupy społeczne. Kampania – za pośrednictwem mediów – przybliżyć ma opinii publicznej różne aspekty zjawiska przemocy stosowanej w rodzinach wobec dzieci. Stworzony ma także zostać jednolity system reagowania na przemoc wobec dzieci, w ramach którego będą współdziałać szkoła, policja, służba zdrowia i organizacje pozarządowe zajmujące się problematyką przemocy domowej. W pierwszym etapie kampanii zostanie rozpoznana problematyka przemocy wobec dzieci nowonarodzonych, zostanie sprawdzone, jak wygląda przewidziany prawem i realny schemat działań monitorujących dziecko od chwili narodzin do ukończenia pierwszego roku życia. Zostanie ustalone, co dzieje się z dzieckiem, które doświadczyło przemocy, jak pracuje się z rodziną, w której przemoc występuje, tak, aby uchronić przed nią kolejne dzieci. Ponieważ kampania jest elementem większego projektu, zmierzającego do wypracowania spójnego systemu opieki i ochrony dzieci krzywdzonych w rodzinie, jej efekty zostaną wykorzystane przy pracach nad udroźnieniem kanałów komunikacyjnych pomiędzy poszczególnymi instytucjami i grupami społecznymi.

377. 6 lipca 2006 roku wydane zostało Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno–edukacyjnych. Rozporządzenie jest podstawą tworzenia specjalistycznych ośrodków wsparcia ofiar. Ośrodki świadczyć mają poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne, socjalne. Do końca 2006 roku powstać miały 32 specjalistyczne ośrodki wsparcia ofiar przemocy w rodzinie. Wojewodom przekazane zostały środki na tworzenie i utrzymanie ośrodków wsparcia ofiar oraz na realizację programów korekcyjno – edukacyjnych dla sprawców

378. Dane dotyczące ośrodków pomocy dla ofiar przemocy domowej – załącznik, pozycja 53.

379. Ochrona ofiar przemocy w rodzinie jest częścią szerszego zagadnienia, jakim jest ochrona ofiar przestępstw. W tym zakresie podjęto szereg inicjatyw, między innymi:

- W 2000 roku została przyjęta Karta Praw Ofiary, która wskazuje wszystkie uprawnienia ofiary przestępstwa.

- W 2000 roku powstało Forum Pomocy dla Ofiar Przestępstw, udzielające wsparcia w sprawach indywidualnych i lobbujące na rzecz praw ofiar przestępstw.
- Ustawa z 7 lipca 2005 roku o państwowej kompensacie przyznawanej ofiarom niektórych przestępstw umyślnych przewiduje prawo otrzymania przez ofiary przestępstw popełnianych z użyciem przemocy pomocy finansowej od państwa, jeżeli ofiara nie może otrzymać kompensacji od samego sprawcy przestępstwa. Decyzję w sprawie jej przyznania podejmuje sąd.
- 1 lutego 2006 roku, na mocy zarządzenia Prezesa Rady Ministrów, powołany został Międzyresortowy Zespół do spraw Opracowania Krajowego Programu na rzecz Ofiar Przestępstw.

380. Rządowy Program „Przeciw Przemocy – Wyrównać Szanse” realizowany był przy udziale UNDP i adresowany do organizacji pozarządowych współpracujących z organami centralnymi i samorządowymi, w celu niesienia pomocy rodzinie dotkniętej przemocą. Uruchomiono 15 ośrodków realizujących program, jako część instytucjonalnego systemu terapii, wspierania ofiar przemocy, resocjalizacji sprawców oraz profilaktyki, a także ukazującego społeczny kontekst problemu. Przeprowadzono szkolenia specjalistów zajmujących się ofiarami i sprawcami przemocy. Wydano broszurę wskazującą metody postępowania w sytuacji kryzysu oraz miejsca uzyskania pomocy.

381. Podczas III Ogólnopolskiej Konferencji „Przeciw Przemocy” w 1996 roku powstało Ogólnopolskie porozumienie osób, organizacji i instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie „Niebieska linia” wspierający program przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Obecnie skupia ono ponad 3 tysiące osób, instytucji i organizacji.

382. Na zlecenie PARPA Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” realizuje następujące zadania:

- organizowanie konferencji na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- przygotowywanie materiałów edukacyjnych i ulotek informacyjnych poświęconych przeciwdziałania przemocy,
- w 2001 roku kampania społeczna przeciw krzywdzeniu i zaniedbywaniu dzieci pod hasłem „Dzieciństwo bez przemocy”. Celem kampanii było zwiększenie społecznego zaangażowania w sprawy przeciwdziałania przemocy wobec dzieci, edukacja o zjawisku krzywdzenia dzieci, sposobach radzenia sobie z tym problemem, promocja pozytywnych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy wobec dzieci, motywowanie społeczności lokalnych i instytucji do podejmowania działań na rzecz dzieci krzywdzonych i ich rodzin, ulepszanie systemu pomocy rodzinom oraz rozwijanie umiejętności i kształtowanie konstruktywnych postaw rodzicielskich,
- szkolenia dla środowisk lokalnych,
- uczestnictwo w Programie „Przywrócić dzieciństwo” wdrażanym przez Fundację „Przyjaciółka” wspólnie z World Childhood Foundation i Fundacją Oriflame Dzieciom. Program ma zwrócić uwagę na problem wykorzystywania fizycznego i seksualnego dzieci z domów dziecka,
- ogólnopolski bezpłatny telefon interwencyjno-informacyjnego dla osób krzywdzonych przez najbliższych.

383. W 1992 roku Pełnomocnik Ministra Zdrowia do spraw Rozwiązywania Problemów Alkoholowych uruchomił program „Bezpieczeństwo w rodzinie”. Cele programu:

- zwiększenie skuteczności i dostępności pomocy dla ofiar przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym,

- zwiększenie skuteczności powstrzymywania sprawców przemocy,
- zmniejszenie rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie.

384. Działania w ramach programu, w latach 1992-2004:

- wprowadzenie do Narodowego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, przeznaczonych do realizacji przez resorty centralne i urzędy wojewódzkie,
- wprowadzenie do znowelizowanej ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi przepisów zobowiązujących gminy do prowadzenia działań związanych z ochroną rodzin alkoholowych przed przemocą,
- zorganizowanie dziewięciu ogólnopolskich konferencji na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których wzięły udział 2 tysiące osób,
- przygotowanie „Polskiej deklaracji w sprawie przeciwdziałania przemocy w rodzinie”,
- utworzenie i wspieranie Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” – od 1995 roku jego działalność objęła 60 tysięcy osób,
- utworzenie i finansowanie działalności Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – ponad 1.400 absolwentów,
- opracowanie, publikacja i dystrybucja materiałów edukacyjnych na temat przeciwdziałania przemocy domowej,
- inicjowanie i wspieranie wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy domowej,
- przygotowanie i realizacja ogólnopolskich kampanii edukacyjnych „Powstrzymać przemoc domową” (1997) i „Dzieciństwo bez przemocy” (2001),
- prowadzenie bazy danych o osobach i placówkach zajmujących się pomaganiem rodzinom dotkniętym przemocą,
- wspieranie Ogólnopolskiego Porozumienia Osób i Organizacji Pomagających Ofiarom Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”,
- prowadzenie szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy dla różnych grup zawodowych, które objęły ponad 100 tysięcy osób,
- wydawanie czasopisma „Niebieska Linia” poświęconego problemom przemocy w rodzinie,
- utworzenie Rady do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie – zespołu ekspercko-doradczego PARPA, który czuwa nad systemem potwierdzania kwalifikacji zawodowych osób pracujących w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi, organami samorządowymi i resortami w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

385. Od 1995 roku działa Studium przeciwdziałania przemocy w rodzinie – interdyscyplinarne, 120-godzinne szkolenie prowadzone na zlecenie PARPA. Studium przeznaczone jest dla osób zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie – pracowników pomocy społecznej, służby zdrowia, oświaty, sądownictwa, policji i innych służb społecznych. Obecnie liczy ponad 1.400 absolwentów.

386. Od lutego 2004 roku prowadzony jest przez Burmistrza Dzielnicy Ursynów w Warszawie, w porozumieniu z Komendą Główną Policji, pilotażowy program dotyczący ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy. W ramach programu opracowane zostały propozycje postępowania w przypadku stwierdzenia takich przestępstw umożliwiające skuteczne ich zwalczanie. Zapewniają one ochronę ofiarom przemocy domowej oraz umożliwiają zebranie wiarygodnego materiału dowodowego w postaci innej niż zeznania pokrzywdzonych. Stanowią one, między innymi, iż należy zapewnić ofierze, jeżeli tego sobie życzy, wsparcie psychologiczne, a co najmniej poinformować ją o instytucjach wspierania ofiar przestępstw zlokalizowanych najbliżej jej miejsca zamieszkania. W każdym przypadku organ procesowy

powinien rozważyć, czy należy zastosować środek zapobiegawczy, a w szczególności czy wystąpić do sądu o zastosowanie tymczasowego aresztowania, czy zastosować dozór policji połączony z zakazem zbliżania się do pokrzywdzonego i kontaktowania się z nim w jakikolwiek sposób.

387. 23 listopada 2005 roku wydane zostały przez Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego wytyczne dotyczące sposobu postępowania prokuratury w postępowaniach karnych o przestępstwa znęcania się ze szczególnym okrucieństwem nad dziećmi.

Pytanie 5

Ochrona macierzyństwa

a/ długość urlopu macierzyńskiego i okres obowiązkowego urlopu po porodzie

388. Od 1 stycznia 2000 roku do 31 grudnia 2000 roku urlop macierzyński przysługiwał w wymiarze:

- 20 tygodni przy pierwszym i każdym następnym porodzie,
- 30 tygodni w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka przy jednym porodzie.

Od 1 stycznia 2001 roku urlop macierzyński przysługiwał w wymiarze:

- 26 tygodni przy pierwszym i każdym następnym porodzie,
- 39 tygodni w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka przy jednym porodzie.

389. Na mocy nowelizacji Kp z 25 kwietnia 2001 roku pracownikom, które przyjęły dziecko na wychowanie i wystąpiły do sądu z wnioskiem o adopcję oraz pracownikom, które przyjęły dziecko na wychowanie w ramach rodziny zastępczej, przysługuje urlop na warunkach urlopu macierzyńskiego w wymiarze 22 tygodni, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez dziecko 12 miesięcy. Jeżeli jednocześnie zaopiekuje się większą liczbą dzieci, przysługiwać jej będzie urlop w wymiarze 35 tygodni, nie dłużej niż do ukończenia przez każde z dzieci 12 miesięcy.

390. Od 13 stycznia 2002 roku urlop macierzyński przysługiwał w wymiarze:

- 16 tygodni przy pierwszym porodzie,
- 18 tygodni przy każdym następnym porodzie,
- 26 tygodni w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka przy jednym porodzie.

391. Od 19 grudnia 2006 roku urlop macierzyński przysługuje w wymiarze:

- 18 tygodni przy pierwszym porodzie,
- 20 tygodni przy każdym następnym porodzie,
- 28 tygodni w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka przy jednym porodzie.

392. Pracownicy, która wychowuje dziecko przysposobione lub która przyjęła dziecko na wychowanie jako rodzina zastępcza, z wyjątkiem rodziny zastępczej pełniącej zadania pogotowia rodzinnego, przysługuje urlop macierzyński w wymiarze 20 tygodni również przy pierwszym porodzie (art. 180 Kp).

393. Zgodnie z art. 183 Kp pracownik, który przyjął dziecko na wychowanie i wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie przysposobienia dziecka lub który przyjął dziecko na wychowanie jako rodzina zastępcza, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej niespokrewnionej z dzieckiem, ma prawo do 18 tygodni urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez dziecko 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego, nie dłużej niż do ukończenia przez nie 10 roku życia.

394. Jeżeli pracownik przyjął dziecko w wieku do 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego, do 10 roku życia, to ma on prawo do 8 tygodni urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego. Odpowiednie zastosowanie mają

przepisy dotyczące urlopu macierzyńskiego odnoszące się do dzielenia się urlopem przez rodziców dziecka (art. 180 § 5-7).

395. Z uprawnienia do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego wyłączone zostały wszystkie rodziny zastępcze zawodowe niespokrewnione z dzieckiem (pełniące zadania pogotowia rodzinnego, specjalistyczne, wielodzietne).

396. Nowelizacja określiła sposób liczenia urlopu macierzyńskiego. Zgodnie z art. 183¹ Kp przy udzielaniu urlopu macierzyńskiego i urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego tydzień urlopu odpowiada 7 dniom kalendarzowym. Jeżeli pracownica nie korzysta z urlopu macierzyńskiego przed przewidywaną datą porodu, pierwszym dniem urlopu macierzyńskiego jest dzień porodu.

b/ świadczenia finansowe, medyczne i inne

397. Kobiecie w ciąży lub wychowującej dziecko przysługują z pomocy społecznej:

- na jej wniosek, nie więcej niż 4 miesięczne zasiłki pieniężne w wysokości różnicy między kwotą 275 zł a kwotą:
 - dochodu, jeżeli osoba uprawniona gospodaruje samotnie, albo
 - dochodu na osobę w rodzinie osoby uprawnionej, nie więcej niż 250 zł miesięcznie,
- jednorazowy zasiłek pieniężny w wysokości 120 zł na każde dziecko urodzone podczas ostatniego porodu,
- zasiłek w naturze (wyprawka), chyba że otrzymała zasiłek z tytułu porodu na podstawie odrębnych przepisów,
- zwrot 100% wydatków w związku z ciążą, porodem i położeniem na leczenie w publicznych zakładach opieki zdrowotnej oraz leki, zgodnie z przepisami o odpłatności za leki i artykuły sanitarne.

398. Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach objętych świadczeniami pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa - załącznik, pozycja 54.

399. Pomoc medyczna przysługuje wszystkim kobietom ciężarnym, bez względu na uprawnienia wynikające z tytułu ubezpieczenia społecznego lub zdrowotnego. Stanowi o tym ustawa z 23 stycznia 2003 roku o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym w Narodowym Funduszu Zdrowia oraz rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 18 sierpnia 1962 roku w sprawie bezpłatności niektórych świadczeń zakładów społecznych służby zdrowia. Kobiety w ciąży i okresie połogu dodatkowo objęte są profilaktyką i leczeniem stomatologicznym.

400. Pomoc udzielana jest także na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 5 października 1993 roku w sprawie określenia zakresu i form oraz trybu udzielania kobietom w ciąży oraz wychowującym dziecko pomocy udzielanej przez gminy.

401. Dane – załącznik, pozycja 55.

402. Od 1 maja 2004 roku obowiązuje ustawa z 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych. W ramach systemu świadczeń rodzinnych przewidziano zasiłki, zastępujące dotychczasowe świadczenia pomocy społecznej z tytułu ochrony macierzyństwa, wypłacane w ramach zadań zleconych gminom.

Pytanie 6

Ochrona i pomoc dzieciom i młodzieży

a/, b/, c/ Wiek, poniżej którego zabronione jest odpłatne zatrudnianie dzieci

403. W myśl art. 190 § 2 Kp zabronione jest zatrudnianie osoby, która nie ukończyła 16 lat. Zakaz zatrudniania osób, które nie kończyły 16 lat dotyczy wszystkich rodzajów prac.

404. Zasady wykonywania pracy lub innych zajęć zarobkowych przez dziecko do ukończenia przez nie 16 roku życia określa art. 304⁵ Kp. Praca lub inne zajęcia zarobkowe mogą być wykonywane wyłącznie na rzecz podmiotu prowadzącego działalność kulturalną, artystyczną, sportową lub reklamową i wymagają uprzedniej zgody przedstawiciela ustawowego lub opiekuna tego dziecka, a także zezwolenia właściwego inspektora pracy. Jeżeli wykonywanie pracy lub innych zajęć zarobkowych w zakresie, o którym mowa wyżej powoduje zagrożenie dla życia, zdrowia i rozwoju psychofizycznego dziecka, lub zagraża wypełnianiu obowiązku szkolnego przez dziecko właściwy inspektor pracy odmawia wydania zezwolenia.

405. PIP systematycznie kontroluje zatrudnianie pracowników młodocianych. Wyniki kontroli wykazują sporadyczne przypadki zatrudniania młodocianych, którzy nie ukończyli gimnazjum, a ukończyli 16 rok życia oraz zatrudniania młodocianych, którzy nie ukończyli 16 roku życia, a ukończyli gimnazjum. W 2002 roku nieprawidłowości w tym zakresie stwierdzono u 1,5% kontrolowanych pracodawców.

406. Środkami prawnymi stosowanymi w wyniku kontroli warunków pracy młodocianych są, podlegające natychmiastowemu wykonaniu, nakazy skierowania do innych prac młodocianych zatrudnionych przy pracach dla nich wzbronionych, nakazy usunięcia naruszeń przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy w określonym terminie oraz wystąpienia z wnioskami o usunięcie.

d/ Inne działania

407. Zajęcia pozalekcyjne organizowane są przez szkoły (finansowane lub dofinansowywane przez organy prowadzące szkoły) oraz placówki oświatowo-wychowawcze. Organizowane są, na szczeblu centralnym i lokalnym, szkolenia nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych oraz pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych.

408. Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze organizowane są dla uczniów, którzy mają znaczne opóźnienia edukacyjne. Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne organizowane są dla uczniów, u których stwierdzono dysleksję rozwojową. Zajęcia specjalistyczne – logopedyczne organizowane są dla uczniów z zaburzeniami mowy. W szkołach podstawowych i gimnazjach organizowane są klasy terapeutyczne i klasy wyrównawcze dla uczniów wymagających długotrwałej pomocy specjalistycznej lub intensywnej pomocy edukacyjnej i wychowawczej.

409. Wydane zostały:

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 26 lutego 2002 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 stycznia 2002 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola i publicznych szkół.

Określono w nich treści kształcenia celem zapobiegania ryzykownym zachowaniom uczniów, zadania wychowawcy, uregulowano współpracę z pedagogiem szkolnym w zakresie: tworzenia warunków wspomagających rozwój uczniów, utrzymywania kontaktów z rodzicami uczniów, rozpoznawania indywidualnych potrzeb uczniów oraz analizowania przyczyn niepowodzeń szkolnych, określania form i sposobów udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, podejmowania działań profilaktyczno-wychowawczych wynikających ze programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki.

410. Podejmowane są działania o charakterze wyrównawczym w zakresie edukacji oraz zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych:

- zajęcia rewalidacyjne (dydaktyczno-wyrównawcze, logopedyczne, orientacji w przestrzeni i poruszania się, alternatywne metody komunikacji, gimnastyka korekcyjna, zajęcia reedukacyjne),
- zajęcia muzyczne, sportowe, rekreacyjne, turystyczno-krajoznawcze i artystyczne.

411. Ograniczeniu marginalizacji społecznej oraz ochronie dzieci i młodzieży przed fizycznymi i moralnymi zagrożeniami służy działalność placówek wychowania pozaszkolnego (zajęcia artystyczne, naukowe, informatyczne, techniczne i sportowe). Od 2000 roku wszystkie zadania szkolne i pozaszkolne prowadzone (dotowane) przez jednostki samorządu terytorialnego (poza przedszkolami ogólnodostępnymi, oddziałami „0” oraz dowożeniem uczniów do szkół) dofinansowuje się z budżetu państwa poprzez jednolity system części oświatowej subwencji ogólnej.

412. Najważniejsze programy edukacyjne realizowane przez Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej:

- „Podaj dłoń”,
- „Program aktywizacji profesjonalnej wychowawców”,
- „Współczesna profilaktyka uzależnień”,
- „Przygotowanie do profilaktyki domowej”- uniwersalny program profilaktyki dla rodziców,
- „Szkoła dla rodziców i wychowawców”.

413. W ramach Strategii dla Młodzieży (cel strategiczny „Przeciwdziałanie marginalizacji młodego pokolenia”) przewidziano:

- przygotowanie oferty spędzania czasu wolnego w warunkach niżu demograficznego i na bazie zwolnionych w jego wyniku zasobów lokalowych i kadrowych,
- przeformułowanie i wdrożenie na nowych zasadach „Międzyresortowego Programu Edukacji Kulturalnej” (realizacja w 2005 roku),
- uruchomienie programu „Patronat artystyczny”, wspierającego edukację kulturalną młodzieży w szkołach, placówkach oświatowych i instytucjach kultury.

414. Trwa proces usuwania barier architektonicznych w obiektach kultury, takich jak sale koncertowe, muzea, biblioteki oraz dostosowywanie szkół artystycznych do potrzeb niepełnosprawnych dzieci i młodzieży. Filharmonia Narodowa oraz inne filharmonie w kraju prowadzą akcje zapraszania na koncerty grup niepełnosprawnej młodzieży. W Filharmonii Narodowej istnieje system zniżkowych abonamentów na koncerty czwartkowe i niedzielne dla dzieci i młodzieży. Muzea realizują specjalne programy edukacyjne dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych

415. Ministerstwo Zdrowia dofinansowuje działania organizacji pozarządowych adresowane do dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Przykładem jest realizowany przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym instruktaż dla rodziców dzieci z zaburzeniami rozwoju psychoruchowego, upośledzonych umysłowo oraz ze sprzężonymi kalectwami w wieku od 0 do 7 roku, prowadzony w formie treningów, warsztatów i sytuacji modelowych. Finansowane są działania w ramach programów polityki zdrowotnej, zmierzające do zapobiegania niepełnosprawności lub zmniejszenia jej stopnia, co za tym idzie do ułatwienia integracji społecznej. Przykładem jest program badań przesiewowych noworodków, wykonywanych w celu wykrywania fenyloketonurii, czy ogólnopolski program leczenia dzieci z niedoborem hormonu wzrostu. Program leczenia dzieci z niedoborem hormonu wzrostu został zakończony, obecnie wykonywane są badania przesiewowe noworodków w celu wykrywania fenyloketonurii i hypotyreozy.

416. W wychowaniu dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu braku opieki rodziców zwraca się uwagę na przygotowanie ich do samodzielnego życia. Zgodnie z art. 88 ustawy o pomocy społecznej, osoba która osiągnęła pełnoletność w rodzinie zastępczej oraz osoba pełnoletnia opuszczająca placówkę opiekuńczo-wychowawczą typu rodzinnego i socjalizacyjnego, dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy i młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zostaje objęta pomocą mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem przez pracę socjalną, a także pomocą:

- pieniężną na usamodzielnienie,
- pieniężną na kontynuowanie nauki,
- w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym,
- w uzyskaniu zatrudnienia,
- na zagospodarowanie - w formie rzeczowej.

417. Usamodzielnienie wychowanka odbywa się w oparciu o, przygotowany co najmniej miesiąc przed uzyskaniem pełnoletności przez wychowanka, indywidualny plan usamodzielnienia. W przygotowaniu planu biorą udział wychowanek, pracownicy powiatowego centrum pomocy rodzinie, pedagogzy lub rodzina zastępcza, inne osoby zainteresowane dalszym losem wychowanka (rodzice, dziadkowie, opiekun prawny). Plan powinien wskazywać formy pomocy oraz harmonogram działań. Skala pomocy jest zależna od sytuacji wychowanka i polega na pomocy w zapewnieniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, kontynuowaniu nauki i znalezieniu pracy oraz na wsparciu w rozwiązywaniu problemów życiowych.

418. Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki przysługuje pełnoletnim wychowankom rodzin zastępczych oraz placówek opiekuńczo – wychowawczych jeżeli kontynuują naukę w gimnazjum, szkole ponadpodstawowej, szkole ponadgimnazjalnej lub w szkole wyższej, a ich dochód nie przekracza 200% kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej. Gdy wychowanek zamieszkuje z rodziną, dochód na osobę w rodzinie nie może przekraczać 200% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

419. Pomoc pieniężna na usamodzielnienie może być przyznana na zaspokojenie ważnej potrzeby życiowej, w szczególności na:

- polepszenie warunków mieszkaniowych,
- stworzenie warunków działalności zarobkowej, w tym podniesienie kwalifikacji zawodowych,
- pokrycie wydatków związanych z nauką osoby usamodzielnianej.

420. Dla pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych, osób opuszczających młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich, specjalny ośrodek szkolno – wychowawczy pomoc na usamodzielnienie wynosi:

- 300% podstawy określonej w art. 18 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej (dzieci przebywające 3 lata i dłużej),
- 200% podstawy (dzieci przebywające od dwóch do trzech lat),
- 100% podstawy (dzieci przebywające od roku do dwóch lat).

421. Dla pełnoletnich wychowanków opuszczających placówki socjalizacyjne, placówki rodzinne oraz domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży pomoc na usamodzielnienie wynosi:

- 400% podstawy (dzieci przebywające 3 lata i dłużej),

- 200% podstawy (dzieci przebywające od dwóch do trzech lat),
- 100% podstawy (dzieci przebywające od roku do dwóch lat).

422. Pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej jest przyznawana na zakup:

- materiałów niezbędnych do przeprowadzenia remontu i wyposażenia mieszkania,
- niezbędnych urządzeń domowych,
- pomocy naukowych,
- sprzętu rehabilitacyjnego,
- sprzętu, który może służyć do podjęcia zatrudnienia.

423. Pozostałe formy pomocy udzielanej pełnoletnim wychowankom rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych to:

- pomoc w uzyskaniu wykształcenia zgodnego z możliwościami i aspiracjami osoby usamodzielnianej,
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych,
- całkowite lub częściowe pokrycie wydatków związanych z wynajmem pokoju,
- ułatwienie uzyskania mieszkania socjalnego z zasobów gminy,
- umożliwienie osobie usamodzielnianej zamieszkania w internacie i w akademiku oraz pokrycie kosztów z tym związanych,
- pomoc w podjęciu pracy.

424. Dane dotyczące pomocy mającej na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem – załącznik, pozycja 56.

425. Zgodnie z art. 72 ust. 1 Konstytucji ochrona dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją jest wartością konstytucyjną i każdy może żądać od organów władzy zapewnienia dziecku takiej ochrony. Art. 95 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego stanowi, że władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny. To, co jest nadużyciem władzy rodzicielskiej, każdorazowo ustala sąd, przy czym w razie stwierdzenia naruszenia dobra dziecka podejmuje on działania z urzędu.

426. Sąd opiekuńczy może, w szczególności:

- zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń,
- określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun,
- poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego,
- skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi,
- zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

427. Sąd może z urzędu wszcząć postępowanie w przedmiocie ograniczenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej rodziców lub jednego z rodziców, może także powiadomić prokuraturę.

428. Ochronie przed złym traktowaniem służą też inne przepisy k.k: art. 200 dotyczący wykorzystywania seksualnego osoby małoletniej, art. 201 dotyczący kazirodztwa.

429. 19 lipca 2001 roku dokonano nowelizacji postanowień Kodeksu postępowania cywilnego mających zastosowanie w sprawach rodzinnych:

- zmieniono procedurę wykonywania orzeczeń o odebraniu dziecka, przekazując kompetencję w tym zakresie kuratorom sądowym (dotychczas orzeczenia były wykonywane w postępowaniu egzekucyjnym przez komornika),

- wprowadzono rozwiązania mające na celu przyspieszenie postępowań toczących się w trybie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę i zapewnienie pełnej zgodności prawa polskiego z przepisami tej Konwencji.

430. Dziecko może – samo, jeśli skończyło 13 lat, lub za pośrednictwem prokuratora, organizacji broniącej praw dziecka czy członka rodziny – zwrócić się do sądu o ograniczenie rodzicom ich władzy, jeśli uważa, że ich metody wychowawcze czynią mu krzywdę. W praktyce to się nie zdarza. Do sądu trafiają sprawy drastycznych nadużyć władzy rodzicielskiej: bicie, głodzenie, wykorzystywanie seksualne.

431. 13 stycznia 2004 roku Rada Ministrów przyjęła Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży, dokument o 10-letnim horyzoncie czasowym, którego realizację koordynuje Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Najważniejszym celem Programu jest zahamowanie dynamiki wzrostu niedostosowania społecznego oraz przestępczości dzieci i młodzieży, a także eliminowanie i łagodzenie drastycznych przejawów niedostosowania społecznego, w szczególności zagrażających zdrowiu i życiu młodego pokolenia oraz pozostawiających trwale niekorzystne dla ich przyszłości skutki.

432. Program kładzie także szczególny nacisk na podejmowanie działań mających na celu:

- stworzenie możliwości właściwego zagospodarowania czasu wolnego przez dzieci i młodzież oraz włączanie dzieci z grup ryzyka w działalność społeczną,
- pomoc w rozwijaniu ważnych umiejętności psychologicznych i społecznych, w szczególności: umiejętności nawiązywania kontaktów z ludźmi, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów, opierania się naciskom otoczenia,
- łagodzenie skutków incydentalnych zachowań niezgodnych z normą oraz zaburzeń zachowania, udzielanie wsparcia osobom nie radzącym sobie z utrzymaniem satysfakcjonujących kontaktów interpersonalnych,
- stworzenie organizacyjnych i kadrowych warunków resocjalizacji dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie w warunkach środowiska otwartego oraz zmniejszanie i zahamowanie skutków niedostosowania dla samej jednostki i jej otoczenia.

Ponadto, Program zachęca do realizowania sprawdzonych i przynoszących efekty programów profilaktycznych, takich jak program „Stop Przemocy” Fundacji Karan oraz „Wychowawca podwórkowy i pedagog uliczny” Krajowego Komitetu Wychowania Resocjalizującego.

433. Integralną część Programu stanowią trzy programy modułowe:

- Procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkół z policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością i demoralizacją, w szczególności narkomanią, alkoholizmem i prostytutką,
- Projekt systemu pomocy metodycznej dla osób pracujących z młodzieżą zagrożoną niedostosowaniem społecznym, demoralizacją i przestępczością, z uwzględnieniem interwencji kryzysowej w rodzinie,
- Probacja alternatywna dla pobytu młodzieży w placówkach resocjalizacyjnych i zakładach poprawczych.

434. Program poddawany jest systematycznej ewaluacji. Pozwala to na jego doskonalenie, co za tym idzie wprowadzanie korekt, odpowiednio do zmieniających się uwarunkowań społecznych oraz doświadczeń podmiotów wdrażających Program.

435. Sprawozdanie z realizacji Programu w 2005 roku wykazało, że:

- nastąpił wzrost, w porównaniu z 2004 rokiem, liczby podmiotów zaangażowanych w realizację Programu. Po raz pierwszy w jego realizację włączyły się jednostki naukowe. Istotny by także udział podmiotów kościelnych (parafie chrześcijańskie), podmiotów

gospodarczych (w tym towarzystw ubezpieczeniowych) oraz niektórych mediów (zwłaszcza na poziomie regionalnym),

- realizatorzy Programu coraz częściej prowadzili diagnozę sytuacji, w obszarach pozostających w kompetencji ich działań,
- w większości województw prowadzone było poradnictwo rodzinne, prawne, psychiatryczne, udzielana była pomoc psychologiczno-pedagogiczna, jak również prowadzone były akcje informacyjne na temat instytucji i organizacji udzielających pomocy dziecku i rodzinie,
- na terenie całego kraju organizowano szkolenia, seminaria i konferencje poświęcone problematyce niedostosowania społecznego oraz przestępczości wśród dzieci i młodzieży, skierowane, między innymi, do policji, nauczycieli, pedagogów, kuratorów, jak również rodziców. Rozpowszechniano materiały informacyjne i instruktażowe,
- podejmowano działania polegające na zwiększaniu dostępności poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego, punktów informacyjnych, telefonów zaufania, poradnictwa odwykowego, psychiatrycznego, mediacji i pomocy kryzysowej. Szczególny nacisk położono na realizację programów prewencyjnych,
- upowszechniano informacje o profilaktycznych funkcjach wymiaru sprawiedliwości i służb porządku publicznego. Wzmożono kontrolę realizacji obowiązku szkolnego, a także starano się usprawnić przepływ informacji o uczniach wagarujących,
- w realizację Programu aktywnie włączyła się policja, która na różnym szczeblu podejmowała ciekawe i ważne inicjatywy,
- coraz lepiej rozwijała się współpraca szkół i placówek oświatowych z policją. W jej ramach informowano na bieżąco policję o zdarzeniach noszących znamiona przestępstwa, stanowiących zagrożenie dla życia i zdrowia uczniów oraz przejawach demoralizacji dzieci i młodzieży. Policja udzielała pomocy w rozwiązywaniu trudnych, mogących mieć podłoże przestępcze problemów, które zaistniały na terenie szkoły lub placówki. Współpraca ta była wysoko oceniana przez szkoły, które niejednokrotnie postulowały jej zintensyfikowanie,
- podmioty podejmowały także inicjatywy o zasięgu międzynarodowym, najczęściej wspólne programy i konferencje,
- realizowane były ogólnopolskie programy profilaktyczne, które dostosowywano do potrzeb występujących na danym terenie. Tworzone były listy rekomendowanych programów profilaktycznych,
- we wszystkich województwach rozpowszechniano „Procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkół z policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością i demoralizacją w szczególności: narkomanią, alkoholizmem i prostytutką”. Niezwykle istotną rolę w tym zakresie spełniły kuratoria oświaty i policja,
- aktywnie realizowany był program modułowy „Probacja alternatywna dla pobytu młodzieży w placówkach resocjalizacyjnych i zakładach poprawczych”,
- podmioty wdrażające Program starały się natychmiast reagować na szczególnie niepokojące problemy (zwłaszcza agresja i przemoc w szkole). Z inicjatywy Ministerstwa Edukacji Narodowej został opracowany i przekazany szkołom, za pośrednictwem kuratoriów oświaty, poradnik metodyczny „Agresja i przemoc w szkolnych działaniach profilaktycznych”.

436. Realizacja w 2005 roku Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzieży wykazała, że należy podjąć natychmiastowe działania mające na celu zwiększenie wsparcia zarówno merytorycznego, jak i finansowego dzieci z terenów wiejskich, gdyż skala niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży wiejskiej nie tylko nie maleje, ale ulega systematycznemu pogłębianiu się. Ponadto ujawniła się konieczność

zwiększenia pomocy dla jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu i utrzymaniu lokalnych systemów wsparcia dzieci i młodzieży oraz ich rodzin.

437. Ograniczenie przemocy i przestępczości w szkołach należy do priorytetowych zadań policjantów zajmujących się problematyką nieletnich. Działania te polegają, między innymi, na:

- nawiązywaniu bezpośrednich kontaktów z dyrektorami szkół, pedagogami szkolnymi i nauczycielami,
- dokonywaniu analiz stanu zagrożenia przemocą w szkołach,
- podejmowaniu współpracy z rodzicami dzieci uczęszczających do szkół,
- uczestniczeniu w spotkaniach z młodzieżą szkolną, mających na celu kreowanie postaw wyrażających dezaprobatę dla zachowań niezgodnych z prawem oraz kształtowanie świadomości prawnej i wiktymologicznej,
- reagowaniu na każdy sygnał zaistnienia przemocy na terenie szkół,
- włączaniu do działań prowadzonych na terenie szkół kuratorów sądowych,
- wykorzystywaniu do ujawniania przypadków przemocy w szkołach prostych form pracy operacyjnej, infolinii i telefonów zaufania oraz anonimowych ankiet przeprowadzanych wśród uczniów.

438. 18 grudnia 2006 roku Rada Ministrów przyjęła Rządowy Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej” (na lata 2007-2015), który łączy działania policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jednym z założeń programu jest przekonanie obywateli do nawiązania partnerstwa z policją oraz innymi instytucjami ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Na poziomie województwa zadania wynikające z programu realizuje wojewoda przy pomocy zespołu, w skład którego wejdą przedstawiciele administracji samorządowej, policji, Państwowej Straży Pożarnej, Straży Granicznej. Zespół będzie inicjował i koordynował działania, zbierał informacje o realizacji programu, a następnie przedkładał Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji sprawozdania i wnioski. Powiaty i gminy powinny włączać się w realizację programu na zasadzie dobrowolności.

439. Celami programu są:

- wzrost bezpieczeństwa,
- wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców Polski,
- zapobieganie przestępczości i aspołecznym zachowaniom poprzez zaktywizowanie i zdynamizowanie działań administracji rządowej na rzecz współpracy z administracją samorządową, organizacjami pozarządowymi i społecznością lokalną,
- poprawienie wizerunku policji i wzrost zaufania społecznego do tej i innych służb działających na rzecz poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego.

440. Wśród priorytetowych obszarów znalazła się przemoc w rodzinie. Przewiduje się takie działania jak:

- edukację osób ofiar przemocy w rodzinie w zakresie dostępnych procedur prawnych,
- zwiększenie skuteczności procedury „Niebieskich Kart” oraz zacieśnienie współpracy instytucji i organizacji społecznych świadczących pomoc prawną, psychologiczną i socjalną osobom dotkniętym przemocą w rodzinie,
- organizację szkoleń tematycznych dla osób pracujących na rzecz ograniczenia przemocy w rodzinie,
- utworzenie spójnego systemu procedur wymiany informacji pomiędzy wszystkimi podmiotami zajmującymi się przemocą w rodzinie,

- zlecenie organizacjom pozarządowym zadań w zakresie szkoleń, poradnictwa i pomocy ofiarom przemocy w rodzinie,
- w dalszej perspektywie – zmiana ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie celem rozszerzenia przypadków odizolowania sprawców przemocy w rodzinie od ich ofiar.

441. W celu skuteczniejszej ochrony dzieci i młodzieży program Razem Bezpieczniej do najważniejszych obszarów z zakresu bezpieczeństwa i przestępczości nieletnich, wymagających podjęcia działań zalicza bezpieczeństwo w szkole, bezpieczeństwo na drodze do i ze szkoły oraz w miejscach publicznych i zamieszkania. Do zadań, które będą realizowane w omawianym zakresie należą:

- analiza zagrożeń bezpieczeństwa i potrzeb społeczności lokalnych pod względem bezpieczeństwa w tym m.in. problemów bezpieczeństwa szkolnego nie tylko na poziomie ogólnym, ale także w odniesieniu do poszczególnych placówek oświatowych i ich okolic,
- inicjowanie i prowadzenie prac w dziedzinie napraw dewastacji, eksponowanie odpowiedzialności za dbałość o utrzymanie porządku,
- prowadzenie edukacji na rzecz bezpieczeństwa,
- wspieranie i promowanie działań budujących więzi społeczne (we współpracy z kościołami i organizacjami społecznymi),
- przygotowanie i promowanie rozwiązań zwiększających bezpieczeństwo przestrzeni publicznych, a zmniejszających anonimowość, takich jak: promowanie tzw. bezpiecznej architektury, oświetlenia, oznakowania informacyjnego,
- podjęcie systematycznej kontroli lokali gastronomicznych, punktów sprzedaży alkoholu pod względem posiadania zezwolenia na sprzedaż alkoholu i sprzedaży nieletnim,
- promowanie i efektywne wykorzystanie możliwości technicznych, a w szczególności monitoringu wizyjnego miejsc publicznych, skorelowanego z odpowiednią organizacją służby policji i straży gminnych (miejskich),
- ograniczenie liczby przestępstw i wykroczeń w szkołach oraz w bezpośrednim otoczeniu szkół,
- zbudowanie skutecznych i podlegających ocenie mechanizmów współpracy dyrekcji (nauczycieli) – rodziców – uczniów i policji wraz ze strażami gminnymi (miejskimi) w zakresie bezpieczeństwa w szkołach,
- zwiększenie skuteczności ochrony szkół - patrole szkolne, posterunki w rejonach i placówkach najbardziej zagrożonych,
- powiązanie odpowiedzialności policjantów i strażników gminnych (miejskich) za poszczególne rejony szkolne,
- upowszechnienie wizyjnego monitorowania wejść do publicznych i niepublicznych szkół i placówek oświatowych dla dzieci i młodzieży,
- konsekwentne reagowanie na patologie – budowanie przekonania, że nie są one tolerowane,
- ograniczenie dostępu do alkoholu i narkotyków w środowisku szkolnym,
- systematyczne kontrolowanie pod względem bezpieczeństwa szkół i ich okolic, w szczególności dróg do i ze szkoły,
- edukacja dla bezpieczeństwa, w tym także edukacja medyczna, ze szczególnym uwzględnieniem pierwszej pomocy,
- upowszechnienie w szkołach programów profilaktycznych, ukierunkowanych na wyeliminowanie agresji wśród młodzieży oraz używania przez nią substancji psychoaktywnych (alkohol, narkotyki),
- usprawnienie systemu prawnego, stworzenie prawnych gwarancji ochrony dzieci i młodzieży,

- wykorzystanie środków masowego przekazu w celu promowania prospołecznych wzorców zachowań,
- edukacja w celu kształtowania świadomego i kulturalnego uczestnika ruchu drogowego, respektującego prawo i szanującego prawa innych uczestników tego ruchu.

442. Standardem pracy policji jest zapewnianie obecności prawnych opiekunów (rodziców, nauczycieli) lub psychologów szkolnych, czyli osób, które mogą wesprzeć lub pomóc dziecku (małoletniemu) przejść przez ten etap procedury karnej. W pewnych przypadkach (dotyczy to drastycznych przestępstw) może nie wystarczyć sama obecność i wsparcie rodzica dziecka. Kiedy istnieją przesłanki by sądzić, że rodzic jest sprawcą pokrzywdzenia dziecka, jego obecność podczas czynności jest niedopuszczalna. Celem jest zapewnienie komfortu psychicznego dziecku (małoletniemu).

443. Policja dąży do zapewnienia ofiarom przestępstw, szczególnie o podłożu seksualnym, „przyjaznych warunków” w miejscu prowadzenia czynności służbowych. Pomieszczenia są odpowiednio wyposażane, tak by przypominały wystrojem otoczenie dziecka. Nazywane są one „Niebieskimi Pokojami”. Funkcjonuje ponad 200 „Niebieskich Pokoi”, z których korzystać mogą policjanci, prokuratorzy i sędziowie. Dzięki takim pokojom ofiary przestępstw mogą być przesłuchiwane w przyjaznym klimacie. Zasadniczym celem tworzenia takich pomieszczeń jest ograniczanie do minimum liczby przesłuchań dzieci (wykorzystanie przez sądy nagrań video), aby nie narażać ich na ponowne przeżywanie traumatycznych wydarzeń.

444. Problematyka pomocy ofiarom przestępstw występuje w programach szkolenia na wszystkich poziomach i we wszystkich jego rodzajach (podstawowe, specjalistyczne, menedżerskie i wyższe zawodowe) oraz programach doskonalenia zawodowego (kursowego i poza kursowego). Zagadnienia te są realizowane w szkołach policyjnych, a także (w postaci doskonalenia zawodowego) w jednostkach Policji.

445. Celem ograniczenia liczby przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności małoletnich policjanci prowadzą działania rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i profilaktyczne oraz współpracują z instytucjami i organizacjami zajmującymi się dziećmi i rodziną w celu bieżącej wymiany informacji o osobach pokrzywdzonych, jak i ustalania strategii oddziaływań pomocowych.

446. Działania policji zmierzające do ograniczenia zjawiska pedofilii realizowane są także w formie przedsięwzięć prewencyjnych, o charakterze edukacyjnym, informacyjnym i pomocowym. Profilaktyka realizowana jest poprzez włączanie się w działalność związaną z przekazywaniem informacji na temat niebezpieczeństw, konsekwencji nadużyć seksualnych oraz sposobów reagowania. Policjanci są inicjatorami, albo liderami grup działających na rzecz tworzenia punktów konsultacyjnych, placówek pomocowych, świetlic terapeutycznych, czy telefonów zaufania.

447. W 2003 roku, w ramach Ogólnopolskiego Programu Opieki nad Ofiarami Gwałtu, przeprowadzono cykl szkoleń dla funkcjonariuszy policji. Organizatorami były Towarzystwo Rozwoju Rodziny, Centrum Praw Kobiet oraz Biuro Służby Prewencyjnej Komendy Głównej Policji wraz z Biurem Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji. Prowadzone zajęcia miały na celu wykształcenie umiejętności postępowania z ofiarą zgwałcenia (także małoletnią) poprzez wskazanie czego nie powinien robić i mówić wykonujący czynności policjant oraz gdzie powinien skierować ofiarę w celu uzyskania przez nią dalszej pomocy medycznej i psychologicznej. Policja zajęła się również dystrybucją 15 tysięcy ulotek i 600 plakatów zawierających istotne dla ofiar zgwałceń informacje, celem umieszczenia ich w jednostkach policji, tak by były dostępne dla ofiar przemocy seksualnej.

448. W roku 2004 opracowano „Koncepcję Działań Policyjnych, ukierunkowanych na Zwalczenie Przestępczości Godzącej w Wolność Seksualną i Obyczajność Małoletnich”. Dokument zawiera katalog zadań do wykonania przez Komendę Główną Policji oraz propozycje zadań dla wojewódzkich, powiatowych i rejonowych komend policji. Działania te mają charakter profilaktyczny, edukacyjny, informacyjny, pomocowy, a także ukierunkowany na podniesienie skuteczności ujawniania i ścigania. Partnerami policji w działaniach będą placówki oświatowo-wychowawcze i wyspecjalizowane organizacje pozarządowe.

449. W Komendzie Główniej Policji przygotowano:

- poradnik metodologiczny dla policjantów (dzielnicowych, specjalistów ds. nieletnich i patologii, specjalistów prewencji kryminalnej, funkcjonariuszy pionu kryminalnego) stanowiący kompendium wiedzy na temat zjawiska wykorzystywania seksualnego małoletnich, działań zapobiegawczych oraz operacyjno – wykrywczych.
- konspekty metodyczne dla dzielnicowych, specjalistów do spraw nieletnich i patologii oraz specjalistów prewencji kryminalnej, dotyczące prowadzenia (wspólnie z innymi podmiotami) spotkań profilaktycznych, których tematem będzie problematyka związana z przemocą seksualną stosowaną wobec dzieci.
- broszury informacyjne o zagrożeniach związanych z wykorzystywaniem seksualnym małoletnich.

Jednostkom terenowym przekazano informator zawierający wykaz instytucji i organizacji, sporządzony we współpracy z RPO.

450. Dokonano przeglądu programów i działań w zakresie edukacji, zapobiegania i ścigania przestępczości godzącej w wolność seksualną i obyczajność, podejmowanych wcześniej przez jednostki terenowe Policji. Te szczególnie godne polecenia umieszczono w „Banku dobrych praktyk”, na przykład opracowany w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Białymstoku program „Bezpieczny Przedszkolak”, którego głównym celem jest ograniczenie liczby niebezpiecznych zdarzeń z udziałem dzieci. Realizatorami programu są: Kuratorium Oświaty w Białymstoku, Uniwersytet w Białymstoku i Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Białymstoku. Jednym z elementów programu są zajęcia pod nazwą „Zły dotyk”, ukierunkowane na zapobieganie wykorzystywaniu seksualnemu małoletnich. Adresatami programu są dzieci w wieku 4 – 6 lat, rodzice i opiekunowie oraz kadra pedagogiczna przedszkoli.

451. Celem programu Komendy Wojewódzkiej Policji w Radomiu „Ocalić dzieciństwo” jest ochrona dzieci i młodzieży przed molestowaniem seksualnym i zminimalizowanie zjawiska pedofilii na terenie województwa mazowieckiego poprzez profilaktykę, skuteczne ściganie pedofilów oraz sprawną wymianę informacji pomiędzy szkołą a policją. Program zmierza do uaktywnienia społeczności lokalnych, podniesienia ich świadomości o skali zjawiska i zagrożeniach oraz wypracowania zasad współdziałania policji, samorządów, urzędów, instytucji i organizacji społecznych. Działania w ramach programu skupiły się głównie na edukacji i profilaktyce. Organizatorzy akcji przeszkolili w samym tylko w Radomiu 500 pedagogów i nauczycieli oraz 100 pracowników socjalnych. Szkoleniami objęto także policjantów i prokuratorów. Program pozwolił na przełamanie społecznej zmywy milczenia wobec przestępczości o podłożu seksualnym.

Podobne programy realizowane są przez inne komendy wojewódzkie.

452. Istotną zmianę w prowadzeniu postępowań dotyczących przestępstw o charakterze seksualnym, których ofiarami są małoletni, spowodowała wprowadzona w 2003 roku nowelizacja Kodeksu postępowania karnego. Wykluczona została możliwość kilkakrotnego przesłuchiwanie dziecka, celem wyeliminowania wtórnej wiktymizacji. Tylko wyjątkowo

dziecko może być przesłuchiwane więcej niż jeden raz – jeżeli wyjdą na jaw okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania lub zażąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego. Przesłuchanie dziecka przeprowadza sąd z udziałem biegłego psychologa.

453. Działalność na rzecz dzieci i młodzieży prowadzi, poza sektorem publicznym, organizacje pozarządowe. Według bazy danych o organizacjach pozarządowych KLON/JAWOR, wśród stowarzyszeń i fundacji zarejestrowanych w tej bazie 48% organizacji wskazuje, że ich obszarem działania jest oświata, edukacja i wychowanie. Działalność sektora pozarządowego polega na:

- prowadzeniu placówek opiekuńczo – wychowawczych: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Towarzystwo „Nasz Dom”, Towarzystwo Interwencji Społecznych w Nysie,
- poradnictwie dla dzieci, młodzieży i ich rodzin, prowadzeniu ośrodków adopcyjno – opiekuńczych, organizacje jak wyżej,
- obronie praw dziecka, rzecznictwie interesów dziecka: Fundacja „Dzieci Niczyje”, Komitet Ochrony Praw Dziecka,
- propagowaniu wiedzy o problemach dzieci i młodzieży, szkoleniu wychowawców, rodziców: Stowarzyszenie „KARAN”, Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizującego, Powiślańska Fundacja Społeczna.

454. Działalność Fundacji Dzieci Niczyje adresowana jest do dzieci maltretowanych fizycznie, psychicznie, wykorzystywanych seksualnie oraz zaniedbywanych, do ich rodziców i opiekunów, jak również do osób stykających się w pracy zawodowej z przypadkami krzywdzenia dzieci. Fundacja realizuje programy, w zakres których wchodzi:

- pomoc psychologiczna, konsultacje, diagnoza, terapia indywidualna i grupowa dla dzieci krzywdzonych,
- terapia indywidualna dla rodziców i opiekunów, grupa wsparcia dla matek,
- interwencja na wniosek rodziców, opiekunów, specjalistów lub dziecka,
- pomoc medyczna w formie diagnozy i konsultacji ginekologicznych oraz psychiatrycznych,
- informowanie na temat problemu krzywdzenia i pomocy rodzinom z problemem przemocy,
- edukacja - specjalistyczne szkolenia dla profesjonalistów, działania dotyczące różnych aspektów problemu krzywdzenia dzieci.

Udzielana jest pomoc prawna, czynny jest telefon zaufania dla dzieci i młodzieży.

455. Inicjatywy podejmowane przez Fundację:

- Program „Dziecko Pod Parasolem Prawa” – ma celu ograniczenie dysfunkcji prawnych procedur pomocy dzieciom ofiarom przestępstw, poprzez upowszechnienie nowatorskich metod pracy pracowników wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania z dzieckiem krzywdzonym,
- „Centrum Pomocy Dzieciom Mazowiecka w Warszawie” – projekt Fundacji ma pomóc w ograniczeniu dysfunkcji prawnych procedur pomocy dzieciom – ofiarom przestępstw, poprzez utworzenie specjalistycznej placówki stosującej i upowszechniającej nowatorskie w Polsce metody postępowania w przypadkach przestępstw wobec dzieci,
- Kampania Społeczna „Dziecko w Sieci” uwrażliwia społeczeństwo, a zwłaszcza rodziców na zagrożenia dzieci związane z korzystaniem z Internetu, pokazuje dzieciom niebezpieczeństwa i sposoby ich uniknięcia, sposoby reagowania, gdy się z nimi zetkną. Celem kampanii jest także uczulenie specjalistów na problem bezpieczeństwa w Sieci, upowszechnienie zasad bezpiecznego zachowania się w Internecie,

- programy szkoleniowe – Fundacja organizuje szkolenia z zakresu krzywdzenia dzieci dla pedagogów szkolnych i przedszkolnych, personelu medycznego, pracowników wymiaru sprawiedliwości, policjantów i pracowników socjalnych.

456. Celem działania Fundacji „Kidprotect” jest wspieranie rozwoju mediów w Polsce oraz ich wykorzystania w sposób zgodny z prawem i nie szkodzącym nieletnim, zapobieganie wykorzystywaniu mediów do celów związanych z pornografią dziecięcą i praktykami pedofilskimi, ochrona dzieci przed molestowaniem seksualnym, przemocą i innymi działaniami dla nich szkodliwymi, podejmowanie wszelkich działań na rzecz dzieci, w szczególności dotkniętych chorobą i patologiami społecznymi. Fundacja zorganizowała kampanię społeczną „STOP PEDOFILOM”, która ma uświadomić, iż pedofilia to zjawisko, które dzieje się obok nas i nie można wobec niej pozostawać obojętnym.

e/ Informowanie o przysługujących prawach

457. W trakcie toczącego się postępowania sądowego jego strony informowane są przez osoby prowadzące postępowanie o przysługujących im prawach.

458. Kwestie praw człowieka przewidziane są w podstawie programowej kształcenia ogólnego w różnych typach szkół.

459. Do działań podejmowanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej należy:

- publikowanie wyjaśnień dotyczących sposobów wdrażania przepisów dotyczących zatrudniania młodocianych, w tym bhp, w czasopismach z zakresu prawa pracy,
- udzielanie porad i wyjaśnień telefonicznych oraz pisemnych, w związku z pytaniami pracodawców.

460. PIP podejmuje działania mające na celu popularyzację wiedzy z zakresu ochrony pracy młodocianych. Upowszechnianie informacji odbywa się w trakcie spotkań organizowanych przez inspektorów pracy na terenie całej Polski w szkołach, domach dziecka i zakładach zatrudniających pracowników młodocianych. Podczas spotkań przekazywane są uczestnikom specjalistyczne wydawnictwa publikowane przez PIP. Od trzech lat organizowany jest ogólnopolski konkurs wiedzy o zasadach bezpieczeństwa i higieny pracy dla uczniów z zakładów rzemieślniczych. Jego celem jest popularyzacja wiedzy z zakresu prawnej ochrony pracy i technicznego bezpieczeństwa pracy.